

Koude handelsoorlog?

Een kwart eeuw geleden werden het IJzeren Gordijn en de Berlijnse Muur gesloopt, wat een van de meest zichtbare uitingen van de val van het communisme was. De politieke tegenstellingen hadden in de decennia voor Gorbatsjov een grote economische invloed, want het Oosten (destijds niet alleen de Sovjet-Unie, maar ook de Midden-Europese landen Hongarije, Polen, Roemenië, Tsjechoslowakije en de DDR) had een voorkeur voor handelsofhankelijkheid van het Westen. Het Westen had langdurige economische sancties ingesteld, voornamelijk met betrekking tot technologie en wapensystemen, maar ook waren er voedselembargo's (zoals het jammerlijk gefaalde graanembargo van president Carter). De invloed van deze handelsverstoringen kwam rond 1985 neer op 3,5 procent van de wereldproductie (Van Bergeijk en Oldersma, 1990).

Als u de Koude Oorlog nog bewust heeft meegemaakt, dan denk u misschien wel dat we op dit moment ver af zijn van een conflict zoals dat kenmerkend was voor het wereldsysteem tussen het einde van de Tweede Wereldoorlog en 1990. Toch vormen de spanningen rond Oekraïne een belangrijke risicofactor, die bijvoorbeeld in de juni-raming van het CPB wordt onderkend (het kan Nederland tot een half procent economische groei kosten). Zet en tegenzet volgen elkaar op dit moment bovendien snel op en de Russische dreigementen om verder te gaan en bijvoorbeeld gebruik van het luchtruim te verbieden zijn serieus te nemen of worden metterdaad uitgevoerd, zoals het dreigement om olie niet langer in dollars af te rekenen.

Bij het beoordelen van sanctie(dreigementen) geldt aan de ene kant dat de Russische economie harder kan worden getroffen door het Westen, maar aan de andere kant ook dat economische schade vanwege sanctiemaatregelen in de westerse democratieën een grotere politieke invloed heeft dan in Poetins autocratie. Zet en tegenzet zijn daarom met elkaar in evenwicht en het risico van verdergaande verstoring van de handelsstromen is dus zeker niet ondenkbaar.

Wat betekent de toenemende kou in de politieke en economische betrekkingen nu voor de wereldhandel? We kunnen de eerder genoemde bevindingen van vóór de jaren tachtig niet zomaar gebruiken om in te schatten wat het beperken van de handel tussen Rusland en de Europese Unie en de Verenigde Staten op dit moment zou kunnen betekenen. Daarvoor is er

PETER VAN BERGEIJK
Hoogleraar aan het Institute
for Social Studies van de Erasmus
Universiteit Rotterdam

in een kwart eeuw te veel veranderd. Belangrijk is dat het wereldhandelsstelsel sinds de Koude Oorlog veel meer gefragmenteerd is. Meer landen nemen intensiever deel aan de internationale handel, waardoor alternatieve leveranciers voor alle partijen beschikbaar zijn. Zowel Europa als Rusland kan daardoor gemakkelijker nieuwe afzetmarkten aanboren en op zoek gaan naar leveranciers die geen partij zijn in het conflict. Ook zijn voormalige Sovjetstaten (waaronder de Baltische landen) inmiddels onafhankelijk van Moskou en de Midden-Europese landen zijn tegenwoordig zelfs lid van de Europese Unie. Door beide factoren wordt de invloed van een nieuwe koude handelsoorlog op de wereldhandel geringer omdat het handelspotentieel van Rusland klei-

ner is dan het handelspotentieel van de COMECON was.

De potentiële invloed van een nieuwe koude handelsoorlog is niet verwaarloosbaar maar pakt daarom wel veel lager uit (voor 2008 geraamd op 1,5 procent van de wereldproductie, zie Van Bergeijk, 2012). Hierdoor is het politieke veiligheidsaspect nog belangrijker dan tijdens de Koude Oorlog. Wederzijdse handel en investeringen bevorderen de internationale veiligheid. De geschiedenis van de Europese integratie laat zien dat verstevigen van de wederzijdse economische belangen een belangrijke manier is om voormalige tegenstanders (in casu Duitsland en Frankrijk) aan elkaar te binden. De integratie van de Midden-Europese landen in de EU heeft een afghanistanisering van de Europese oostflank voorkomen.

Door isolationisme wordt de wereld niet veiliger. Integendeel!

LITERATUUR

Bergeijk, P.A.G. van (2012) *Visible and invisible walls: world trade patterns and the end of the Cold War*, ISS working paper, 533.

Bergeijk, P.A.G. van, en H. Oldersma (1990) *Détente, market oriented reform and German unification. Potential consequences for the world trade system*. *Kyklos*, 43(4), 599–609.